

З М І С Т

І. І С Т О Р И Ч Н І П І С Н І

	стор.
Байда	26
Вбитий козак	41
Віє вітер	71
Візд козака	37
Гей гук мати	60
Гомін, гомін по діброві	36
Добрий вечір	28
Засвітали козаченьки	24
Ідуть, ідуть чорноморці	22
Іхав козак за Дунай	58
Козака несуть	23
Козак Супрун	13
Козак Швачка	30
Нечай	51
Ой вертались козаки з обозу	43
Ой зза гори зза лиману	16
Ой зза гори чорна хмара	43
Ой ішли наші запорожці	31
Ой колись була	18
Ой Морозе	72
Ой на горі, там женці жнуть	59
Ой на морі на синьому	34
Ой наступила та чорна хмара	70
Ой не було так нікому	54
Ой під лісом	40
Ой полети галко	14
Ой пуцу я кониченька	45
Ой сів пугач	34
Ой там за Дунаєм	56
Ой у Києві, та на городиці	55
Ой у лузі, та ще при березі	26
Ой умер та козаченько	44
Ой у полі вогонь горить	35
Ой у полі могила	63
Ой що ж бо то й за ворон	15
Ой як поїхав та пан Лебеденко	49

Отамане батьку наш	21
Пісня кубанських козаків	62
Пожурилося милее браття	52
Псчаївська мати Божа	48
Ревуть воли	19
Ревуха	37
Розвивайся ой ти старий дубе	64
Смерть козака	38
Стоїть явір	65
Там де Ятрань круто веться	50
Там у полі береза стояла	39
Та поза садом виноградом	21
Татарський напад	66
Туга козака	40
Уродився козаченько	33
Чорна рілля ізорана	67
Яром, хлопці яром	47

II. СТ Р І Л Е Ц Ь К І П І С Н І

А хто хоче війну знати	75
Бистра вода	78
Бо війна війною	103
Видиш брате мій	104
Ой там у Вільхівці	115
Гей там у полі	87
Гей у лузі червона калина	118
Гимн коша	82
Готуй мені зброю	94
Дівчино рибчино	98
Заквітчали дівчатовька	102
За твої устенька	114
Ізза гори високої	112
І снилося дівчині	96
Іхав стрілець на війноньку	105
Казала дівчина	86
Кладочка	90
Колись дівчино мила	97
Коло млина яворина	107
Курилася доріженька	86
Мав я раз дівчиноньку	84
Маєва нічка	74
Накрила нічка	91

Нема в світі	94
Ой видно село	109
Ой впав стрілець	116
Ой зацвила черемха	106
Ой зза гори чорна хмара	73
Ой любив та кохав	108
Ой там при долині	78
Ой у полі верба	101
Ой чого ж ти зажурився	89
Пасла дівка лебеді	77
Пише стара мати	76
Питається вітер смерти	113
Поспішають галичани	117
Пращай дівчино	99
Слава отамане	95
Чи є в світі краща зірка	82
Човник хитається	96
Як стрільці йшли з України	111
Як з Бережан до кадри	79
Як я браття раз сконаю	88

III. О Б Р Я Д О В І П І С Н І

1. ВЕСНЯНКИ:

А вже весна	119
А в тому саду	122
Благослови мати	123
Жучок	119
Ой на горі	124
Ой травенько	123
Прийшли царенку	120
Пускайте нас	122
Через наше село	121

2. ГАІЛКИ:

А вже весна скресла	129
Білоданчик	140
Вербовая дощечка	131
Де ти їдеш Романочку	126
Жучок	127
Ізза гори високої	141
Кострубонько	141

Мак	132
Мости	139
На широкім Дунаю	124
Огірочки	139
Ой див, див	138
Ой зацвили фіялоньки	136
Ой ти травко	134
Подольночка	140
Посаджу я грушечку	137
Царівно	128
Ягіл - ягілочка	133

3. КУПАЛЬСЬКІ ПІСНІ:

А в неділю рано	144
Додому	144
Ой на Купала	145
Ой ніхто там	143
Пасеться коник	145

4. ОБЖИНКОВІ ПІСНІ:

Вгору сонічко	145
Вийди господарю	152
Вийшли в поле косарі	150
Задзвеніли стодоли	151
Край обжинкам	147
Ой літає соколонько	149
Ой наш господар	147
Ой паночку наш	148
Ой у перепілки	150
Перепілонько біла	152
Повитання женців	149

5. ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ:

Барвінковий вінок	161
Благослови батеньку	161
Відїзд молодої	154
До Дунаю стеженька	156
Доля	153
На добраніч	155
Наша Маруся	157
Не стій вербо	159
Ой доки ж ми	158
Ой у саду голубець гуде	157

Слала зіронька	160
Танок	155
Хміль лугами	158

IV. ЧУМАЦЬКІ І БУРЛАЦЬКІ ПІСНІ

Було літо	167
Дочумакувався	164
Зібралися всі бурлаки	172
Ой гей	168
Ой горе тій чайці	173
Ой їздив чумаки	165
Та забілили сніги	162
Та нема в світі	171
У Києві на риночку	169

V. ЛЮБОВНІ ПІСНІ

В кінці греблі шумлять верби	193
Гей у лісі	178
Зелена та й ліщинонька	177
Коло млина кремінина	199
Копав, копав криниченьку	185
Летить галка	201
Ой гіля гусоньки	192
Ой зійди, зійди ти зіронько	174
Ой зійди, зійди, ясен місяцю	196
Ой зіронько	176
Ой ішов я	180
Ой летіла горлиця	198
Ой не шуми луже	205
Ой ти дівчино	197
Ой ти Марусе	181
Ой у полі вітер віє	203
Ой у полі нивка	183
Ой у полі озерце	190
Ой у полі три криниченьки	194
Під нашою левадою	182
По той бік гора	204
Сама собі дівчина дивувалася	181
Та болять ручки	175
Та стелися барвіночку	189
Терен в полі	177
Тече річка невеличка	186

VI. КОЛИСКОВІ ПІСНІ

Колисала я	208
Матінка	207
Ой ходить сон	210
Перепілка	208
Повішу я колисочку	210

VII. ЖІНОЦЬКІ ПІСНІ

Вдовина доля	220
В чужу стороньку	230
До батенька	217
Добрий вечір тобі	215
Журба за журбою	225
Зажурилася	231
Закувала зозуленька	223
Ізза гори	221
Калина	211
Не співайте півні	228
Ой вербо вербо	224
Ой ізза гори	219
Ой ти мати моя	226
Та не жалко мені	212
Тихо - тихо	229
Усі гори зеленіють	218

VIII. ЖАРТІВЛИВІ ПІСНІ

Бодай же ти дівчинонько	233
Встань невістко	236
Дівка в сінях стояла	245
Дощик, дощик	234
Коло млина, коло броду	240
На беріжку ніжки мила	239
На вулиці скрипка грає	242
На городі калюжа	250
Од Києва до Лубень	248
Ой ішов я вулицею раз	243
Ой під вишнею	238
Ой піду я понад лугом	251
Ой продала дівчинонька	252
Ой ходила дівчина	241

Ой що ж то за шум	235
Продай милий сиві бички	232
Та було в батька три дочки	247
Та куди їдеш Явтуше	253
Чумарочка рябесенька	244
Є у мене мужичок	255

ВСТУПНЕ СЛОВО

Коли б можна було в одну велику книжку зібрати всі українські народні пісні — ми побачили б у тій книзі душу українських народніх мас. Ми побачили б народню душу — таку, яка вона на правду. І боєву, тверду, завзяту — і ніжну, що зворушується зломаною ніжкою комаря — але водночас звеличує вояка, що довкола себе навалив стоси ворожих трупів.

Українська пісня відбила в собі всі змагання, мрії й побут народніх мас. Коли деякі народи свою історію кували мовчки молотом у скелі, український ішов у століття з піснею на устах. Розвинув її до найвищого ступня, створив її гимном свого життя.

Під звуки рвучкого марша йде вояцтво в бій. З піснею на устах, в яку вкладає весь свій життєвий жар, перебуває найлихвіші хвилини. Піснею витає до перемоги, а переможене — піснею підбадьорує себе, що програну пімстить.

Пісня стала невідлучною рисою війни.

Але не тільки тієї війни, що на фронті, — не тільки тієї, що долю народу кує під грюхіт гармат. Але й тієї війни, що ведеться повсякчасно. За плугом, за робітничим станком, за ремісничим варстатом. Коли сонце пригріє ласкаво землю й своїми поцілунками заманить до себе ніжні биліни збіж та бруньки зчорнілих дерев — ген на ланах зявиться невтомний ратай. Господар землі й весни, пан її — і раб її. І по полях, під подихом весняного леготу, родиться гимн землі, гимн праці й життю. Мелянхолійний він і журливий, як доля чорнороба. Та повний віри й твердого завзяття — як сильна душа й тверді мозолі сина землі. „Не впаду — співає — тут, ніякі бурі, ні град мене не зломлять! Все наново, все з новою вірою йтиму. Земле моя, химерна як весняна погода, злюблива як східній вітер, невдячна як хліборобська доля — земле моя, зорю тебе й засію. Даси мені вдесятеро винагороду за мій труд і старання мої...”

Вояк створив пісню про бій, про брязкіт зброї, про рев гармат. Хлібороб — про землю, жінка — про кохання.

А юнацтво, що тільки розпняло крила до далекого лету, створило пісні про свої незбагнуті хотіння, про свої мрії, про свою душу — палку й відхненну, що до Великого прямує, що прагне життя наростів — рвучкого, шумливого, геройського...

*

Ви чули думу про трьох братів, що втікали з татарського полону! Два старші брати покинули меншого, що на самоті вмирає й думку свою шле в рідну сторону. Похоронну пісню йому співають вовк-сіроманець і чорний ворон. Тільки кості, від вітру зчорнілі, нагадуватимуть, що ось тут згинув козак-вояк, який смерть волів від ворожого полону. І сліпий музика розказуватиме про його долю по ярмарках та відпустах.

Послухають старого бандуриста козацькі діти. Присягнуть їм отой молодий козак у степах. І надумається думка про тих синів українських степів, що все своє життя проводять у походах і на війнах. А потім ще почують походний марш козаків — і ніщо не стримає їх, козацьких юнаків, коли підростуть! Ніщо не здержить їх — пісня й війна полонили їх душу ще відмалку. Виросли в мріях про козацькі подвиги, а пісня їх зневолила до себе — як клекіт журавлів, що в осінні погідні днини довгими ключами летять у вирій. У те невідоме, підсвідомістю створене — завтра, повне несподіванок, перемог і лиха. Тільки жіноцька сумлива пісня попрощає їх, в своїх молевих тонах поскаржиться вслід їм на свою долю, долю покинутої матері, молодій жінки, коханої, дівчини, осамітненої сестри. Та що їм, козакам, жіночі жалі! Вони пішли на боротьбу творити великі діла. Жінка скаржиться — така вже її вдача. Поверне козак — вона заспіває веселої, аж соловії зачудуються ласкотливим трелям її втішної пісні. А покищо хай заколише до сну піснею дитину, хай пожуриться в гаї, поки зза обріїв загомонить побідний марш козаків, що вертаються з походу...

*

Народня пісня — це немов дзеркало кожної історичної епохи — в ній усі великі люди й замітні події мають свій відгомін. Пісня відбиває в собі й мрії та тугу кожного стану. Створена вона на війні, підчас чумацької подорожі, в балці при вогні серед бурлацької братії, на вечорницях між жінками...

Створена народніми масами. Талановитий поет із мас зложить одну-дві строфи, заспіває на свій лад. А другі возь-

муть її за свою, пододають слова, дещо перероблять — і вона йде в широкий світ, без автора, без композитора. Вона стає власністю тих, що її співають — народніх мас. І передається з-роду-в-рід, з покоління на покоління. Вона невмируща — як душа народу, бо вона й є душею народу.

В своїй пісні народні маси мають своїх власних героїв. Чому так оспівували козацького полковника Морозовицького (Морозенка), а дорікали Хмельницькому, чому тільки симпатії мали для Нечая, — це тайна їхньої душі. Маса люблять лицарів, а політики і вожді їм далекі — їх слухають — їм повинуються, але їх не розуміють. Це ж бо люди далекі від мас, ген на верхах. Морозенка бачили, як вів до атаки кінну армію, Нечая любили за його безшабашну гупливу вдачу — але Хмельницький, що будував козацьку державу, був завелика постать, щоб його могли відчувати народні поети. Ось і в стрілецькій пісні майже не чуємо про стрілецьких начальних командантів: до стрільця був найближче його сотенний і курінний старшина, з ними близько жив і з ними йшов у бій.

Найважливіше в народніх піснях: вони зачіпляють усі великі події, обговорюють їх, осуджують, апотеозують. Вже перша татарська потопи зіставила нам пісню про те, як „зажурилась Україна, що ніде прожити — витоптала орда кіньми маленькі діти“. Козацькі повстання мають теж свій відгомін у народній піснетворчості. І кожна така велика дія рідної історії знайшлась у народній пісні — від часів найдавніших, по сьогоднішні, по найближчі нам події...

Пісня несе їх усюди. Під солом'яні стріхи сільських хат, в вікна робітничих задимлених завулків. Через границі і моря. Лучить усіх в одну родину, національну родину з однією душею, такими самими відчуттями й бажаннями.

І. ІСТОРИЧНІ ПІСНІ

КОЗАК СУПРУН

Ой, не знав козак, та не знав Супрун,
А як славоньки зажити;
Гей, зібрав військо, славне запорозьке
Та й пішов він орду бити.

Гей, у неділю рано - пораненьку
Супрун із ордою стаявся.
А в понеділок, в обідню годину,
Сам в неволеньку попався.

Ой, як почали та превражі мурзак
Козака Супруна вязати,
Гей, ой став козак, став козак Супрун
Стиха голос промовляти:

Мене на Савур - могилу:
„Гей, хоч виведіть, а хоч винесіть“